

Ese de două ori in septemana:

Joi-a si Duminec'a.

## Pretulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.  
 „ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.  
 „ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

## Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.  
 „ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

# LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se so adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a o 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se anticipe.

## Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

### Invetiamentulu poporalu.

*Positi'a invetiamentului poporabi.* — Din ori-care parte vom privi invetiamentulu poporalu, aflamu cá elu este o cestiune cu deseversire comuna. In stadiulu in care se afla viéti'a nóstra astadi, positi'a lui trebuiesce sè fie publica: elu stà sub iniriurea poderii publice si este sustienutu de catra statu. Statulu este indetoratu a se ingrigi de desvoltarea cetatieniloru in tóte privintiele; astfelu invetiamentulu, ca midiloculu menitu in specialu spre favorisarea desvoltarii atátu economice cátu si étice, este celu d'anteiu obiectu alu ingrigirii sale. Privindu inse mai alesu abusurile, ce se potu face de invetiamentu, este neaparatu de lipsa, ca elu se stea sub iniriurea poderii publice, cáci numai astfelu se potu pune stavili in calea aceloru abusuri.

Nesmintitu sunt tieri, in care positi'a invetiamentului poporalu este esceptionale. Aici inse si starile sunt esceptionale. Astfelu la noi. La noi chiar' poterea publica pare a senti o anumita aplecare spre a abusa de positi'a sa facia de invetiamentu. Si in invetiamentu ea pare a cerca unu mediulocu de sustienere. Astfelu este de trebuintia, ca altii sè aiba iniriure asupra invetiamentului. Cu aceste invetiamentulu poporalu totu nu incéta inse a fi unu asediamentu publicu. Poterea publica totu este indetoratu alu sustiené si tótu mai are o iniriure indirecta asupra lui, iniriure, pe care trebe s'o aiba, pentru-ca se impedece o posibila abulare din partea altor'a.

Déca puterea publica este in dreptu ori chiar' indetorita a introduce invetiamentu silnicu si déca ea, introducendu-lu, face bine ori reu, — sunt cestiuni, la care acestu studiu a respunsu deja. Nesmintitu trebuiescu redicate scoli acolo, unde este trebuintia de ele. Aceste trebuiescu sustienute. Chiar nici o indetorire de visitare nu este de prisosu. — Este inse ridicola forsarea invetiamentului acolo unde i lipsescu premisele. Resultatele unei asemenea forsari se reducu la unu minimumu, care consista numai in *formarea facultativa* a cátorv'a ómeni, unu folosu, care de felu nu se póte cumpeni cu mesur'a ostanelorulu nóstre. Viéti'a de felu nu urnesce din locu.

Invetiamentulu vine numai cu progresulu ecónomicu si pe acest'a ilu aducemu prin favorisarea desvoltatii economice. Terguri, cá ferate, drumuri bune, totu prin ce contactulu intre ómeni devine mai viu, nu inse invetiamentulu forsatu, a creatu cultur'a.

### Organisarea invetiamentului poporalu.

Am cercatu pana acum sè aflamu procesele sociale prin care invetiamentulu a fostu provocatu si sustienutu si se statorimu mentiunea, precumu si positi'a lui in viéti'a publica. Remane inca-se vedemu, care ar trebui se fie organisati'a lui, pentruca elu se fie capabilu de mentiunea sa organica.

Provocatu si sustienutu prin anumite trebuintie, organisarea invetiamentului trebe se fie astfelu, ca ea se faca cu potintia satisfacerea tocmai aceloru trebuintie.

Inainte de tóte dar' aceste trebuintie trebuiescu deosebite, precum sunt prin firea loru: *trebuintiele economice* si *trebuintiele etice*.

Deosebite sunt aceste trebuintie, — deci deosebite trebuiescu se fie si organisatiunile prin care cercamu a le satisface. In specialu: trebuintiele economice sunt de unu caracteru mai multu comunu. De asemenea si organisatiunea invetiamentului, incátu, elu are se satisfac trebuintiele economice, potrivit cu deosebirea aceloru trebuintie, in deosebite locuri si deosebite stadii de desvoltare trebuiescu se fie deosebitu. Incátu inse invetiamentulu are se satisfac trebuintiele etice, organisati'a lui trebuiescu se fie omogena.

Formarea economica consista in *imbogatirea sufletului cu cunoscintie practice*, de care ómenii au trebuintia in lucrarea loru economica. Fiindu menitu pentru populatiunea constanta, invetiamentulu poporalu n'are se *ingreuneze* sufletulu cu tóte acele cunoscintie, care potu fi de folosu in lucrarea economica in *deobsce*; elu trebe sè se marginésca la impartesirea aceloru cunoscintie, care in specialu la loculu unde se afla scól'a sunt de trebuintia ori potu ajunge a fi folositoare in celu mai de aprópe stadiu alu desvoltarii. Alte cunoscintie nu numai sunt de prisosu, dar' si impedece totodata desvoltarea disgustandu pe scolari si stragendu-ii dela cascigarea altoru cunoscintie de folosu mai indirectu.

La organisarea invetiamentului inainte de tóte trebe se facemu dar' o examinare precisa a stariloru locale. Stadiulu de desvoltare, raporturile topografice, precumu si acelea etnografice si politice, in deobsce interesele si trebuintiele locale si numai aceste au se hotarésca atátu mesur'a, cátu si felulu cunoscintieloru de impartesitu in scóla. In orasie, pe campii si intre munti, langa mare si departe de ape, in Belgi'a si la noi in deobsce unde starile sunt deosebite, organisati'a invetiamentulu nu póte fi omogena.

In tocmai precumu invetiamentulu, incátu este menitu a satisfac trebuintiele economice, trebuiescu se purcéda din consideratiuni locale, — incátu elu este menitu a satisfac trebuintiele etice, trebuiescu se purcéda din consideratiuni generale.

De aici inainte invetiamentulu poporalu este unu mediulocu spre desvoltarea sufletésca in tóte directiile. Si abstragendu dela temeliele ei, acéta desvoltare intre anumite margini este totacea. Formarea sufletului consista in *desvoltarea facultatiloru prin indemnarea la lucrare, intru a face pe ómeni capabili de fericirea sufletésca prin religiune, a-ii face capabili de convictiure prin formarea morala a caracterelor si a-ii face capabili de conlucrare prin formarea politica.* — Pretutindenea desvoltarea facultatiloru, religiunea, convictiurea si conlucrarea este deopotriva de trebuintia; pretutindenea ingrigirea nóstra de ele are se fie totacea. Sunt inse consideratiuni mai inalte care nu permitu ca formarea etica se fie deosebita; invetiamentulu poporalu

tocmai prin formarea omogena a sufletelor trebe se cere a sterge si acele deosebiri etice, care sunt. Numai pusi pe unu temeiu comunu in lucrarea loru sufletesca ómenii sunt aplecati si capabili de a lucra impreuna si numai prin cea mai strinsa impreuna lucrare o societate este capabila de o desvoltare mai inalta.

Nici cu acésta omogenitate de formare nu ni este inse iertatu a merge prea departe. Sunt margini puse de fire peste care trecendu, lucramu de adreptulu spre nadusirea desvoltarii etice.

Cestiunea formarii etice, ca tóte cestiunile etice, este *nationala*. Desvoltarea etica, ca rezultatu a lucrarii impreuna, nu póte se fie decâtu *nationala*. Tocmai natiunea este *individulu eticu*, acei ómeni, cari pe temeiu comunu natiunii sufletesci lucréza impreuna: — Ori-care omu in desvoltarea sa este hotaritu prin *nationalitatea sa*; — *nationalitatea* este temeiu desvoltarii sale, samburele, care trebuiesce adusu la desfasurare.

La deosebite popóre deosebite sunt religiunile, deosebite facultatile, deosebita positi'a politica dar deosebite mai alesu pornirile morale. Ar fi dar o sbuciumare nu numai zedarnica, ci totodata si stricaciósa, déca prin o instructiune omogena am voi se reducemu deosebirile fresci intre mai multe popóre. Nu numai nu ni-ar succede se omogenisamu, dar slabindu temelile gandirii nationale am face totodata se incete si omogenitatea, care a fostu data, ca rezultatu a convieturii de pana acuma.

In formarea etica elementulu *nationalu* este hotaritoru. La deosebite natiuni formarea trebuesce se fie deosebita. La fiesce-care potrivita cu firea popóreloru, astfelu si in formarea loru este si trebuesce se fie unu elementu comunu.

Tóte popórele au trebuintia de formare religionara. Unele sunt inse mai multu, altele mai pucinu aplecate spre religiositate. Deci acolo unde aplecarea este mai pucina, ingrigirea invetiamentulu are se fie mai mare. Sunt apoi popóre aplecate spre esagerari religionare: la aceste invetiamentulu trebuesce se fie unu felu de moderatoru, impedecandu sentiulu religiosu a se redica pana acolo, unde elu incéta a fi religiosu. — Pretutindenea inse formarea religionara resulta din intiparirea credintei in sufletu si din obicinuit'a participa la ceremoniile religiose.

Deasemenea tóte popórele de o potriua au trebuintia de desvoltarea facultatiloru. Unele inse au o mai mare altele o mai mica capacitate de desvoltare. Dupa gradulu capacitati se indrépta si mesur'a ingrigirii. Cu deosebire inse unele popóre au deosebita aplecare spre a se desvolta intr'o anumita directia, — éra altele intralt'a.

Invetiamentulu trebe se desvólte cu deosebita ingrire *acele facultati, care sunt mai multu capabile de desvoltare*, cáci numai prin aceste ajunge poporulu la culmea desvoltarii, de care este capabilu, numai intr'aceste culminéza firea sa individuala. In facia cu acésta deosebire materiala, modulu formarii remane aprópe tot-acela. Pretutindenea facultatile se desvólta: prin convenirea scolara, prin lucrarea sufletesca regulata prin matematica si gramatica si prin impartesirea de cunoscintie, care dau cugetarii unu cuprinsu mai intinsu, precumu elemente cosmologice, geografice, fisice si priviri mai generale asupra vietuirii organice. — Individualitatea *nationala* hotaresce numai—in care mesura se iniurimu prin fiecare din aceste.

Este de prisosn se mai statorimu incátu formarea politica precumu si cea morala au se fie deosebite la deosebite popóre. Tocmai viéti'a politica si cea morala sunt oglindirea nemintita a firii nationale. Ar fi de adreptulu o impotrivire cu firea, candu am cercá se punemu aceste vietu pe altu temeiu decâtu pe acela, pe care le-au

pusu firea. Este chiar' o eresie contra judecarii sanetóse si numai a crede, cá am dobandi altu rezultatu decâtu incurcarea trecatori'a a raporturilor sociale. — In viéti'a politica fiescecare este hotaritu prin *nationalitatea sa*; si cu atátu mai tipica este formarea caracterelor. — Déca din nemicu nu am cunosce pe unu jidanu, se-lu lasamu se lucreze si voru incetá tóte indoielile. Crescutu intr'o lume cu noi, caracterulu lui totu a remasu tipicu.

Am aretatu mai susu la ce trebe se se marginésca formarea politica. Este de prisosu a reaminti dar' la acestu mediulócele de formare.

Formarea morala este unu rezultatu neaperatu a oricarei instructiuni bune. Deja prin formarea religionara, facultativa si politica sufletulu se redica la unu anumitu gradu de independentia; — prin simtiulu religiosu, prin libertatea gandirii si in formarea politica, prin privirea istoriei, germenii caracterului, facultatile impreunate cu vointi'a, puredu spre desfasurare, apucandu o directia morala. Cu aceste numai elementele primordiale sunt date: formarea etica in deobsce si cea morala cu deosebire numai prin o lectura potrivita póte fi adusa la indeplinire, Atátu formarea religionara, cátu si cea facultativa, politica ori morala trebuescu se incépa din cea mai frageda vrista, deja in familia.

Numai scól'a nu póte satisface. Cu atátu mai neaperatu de trebuintia este inse ca ea se nu se termineze in scóla: o literatura in specialu menita spre acestu scopu trebuesce se indeplínésca, ce in scóla numai s'a inceputu si, cu deosebire, unde a incetatu inriurirea scolara, trebuesce se incépa inriurirea preotimei. In privirea formarii etice scól'a nu este decâtu unu felu de asiedamentu, unde ómenii se pregatescu pentru biserica. Scol'a este o biserica pentru copii, si biserica o scóla pentru generatiile mai in vrista; unu preotu pentru copii este invetiatoriulu si unu invetiatoriu pentru ómeni preotulu. Preoti si invetiatori sunt si unii si altii d'odata.

(Va urmá.)

## Predica

la introducerea preotului in parochia.

„Luati aminte de voi, si de tóta turm'a !“  
(Fapt. Apost. XX. 28.)

Temerea si grigea mi-sguduiescu adenculu inimei, in momentulu, candu pasiescu pe locul acest'a unde stau, pentruca este santu, pentruca cunoscu chiamarea aceluia, care pasiesce aci. —

Protoparinti mari dela resaritu pan' la apusu! Martiri ai seceloru vitrege cei ce a-ti versatu scumpu sangele vostru pe acésta si pentru acésta tribuna: Ioanu gura de aur; Grigorie facetoriulu de minuni, si Vasiliu celu mare cu contimpurarii vostri, descindeti aici, in acestu momentu, atátu de solemn pentru mine! Veniti de rostiti in locul meu, acestui poporu, cu elocinti'a vóstra rara, cá ce este preoti'a?

S. Ioanu gura de auru inca a tremuratu de preotia. Raspundeti-mi dar acuma, n'am destula cauza, ca preotu teneru se me cutremuru in adenculu sufletulu meu? Éta ce dice S. Grigorie teologulu despre preotu: „ca se scia preotulu, cum i se cade lui a pastorí si a indreptá cu scopu bunu turm'a incredintiata, este invetiatur'a tuturoru invetiaturiloru, si maiestri'a cea mai inalta.“

S'a clatinatu si s'a ingrigitu unu Petru, despre care a disu Cristosu, cá e pétr'a pe care va zidi „Biserica lui Dumnedieu.“ Dara eu? care numai acu incepu chiamarea preotiei—cum se nu me clatinu si ingrigescu, cum se nu me temu si retienu?! Nu me temu pentru multimea afaceriloru, cari me ascépta in viitoriu, ci me temu, pentruca

me apasa in cunoscintia sufletului intrebarea: *cum se iau aminte de mine, si de tota turm'a?* Intrebarea — prin care nainte d'a lucrã in via Domnului, m'am propus ca se desfasiu programul meu preotiescu. — Acest'a nu este numai o datina, ci si datorintia catra crestini. Crestinii au dreptu se scia, cã cine sum?

Iubitiloru Ascultatori! *Preotulu se lupta pentru ceriu si pamentu!* E chiamatu, ca se naltie omenimea, dela pamantu, sus la ceriu—la Dumnedieu!! A! cãtu de sublima chiamare e, acest'a! Cutediu a vi marturisi, cã dintre tôte cãte sunt in lume, e cea d'antãiu si mai frumoasa; pentru-cã unu advocatu, unu jude, sêu altu oficiantu, dëca aluneca in gresiela, nu i-se imputa asia aspru ca preotulu, care se numesce in s. scriptura: „*angerulu Domnului,*“ „*angerulu Bisericeii,*“ „*lumin'a lumii,*“ — „*sarea pamentului,*“ si catra care disu este cã: „*asia se luminedie lumin'a lui incãntea omeniloru, ca vediendu faptele lui cele bune, se marësca pre Tatalu din ceriu.*“ (Mateiu V. 16.)

Se recere dara dela preotu, ca elu se fia: *adeveru si lumina!* Dis'a acest'a este totu de o data si eflusulu testului apostolescu de mai sus, ce dice: „*luati aminte de voi!*“ Ca si candu ar dice preotiloru: pazitive ca-se nu gresiti in contra vöstra si a principiiloru evanghelice; sêu fi-ti morali, intiepti, blandi si cucernici, dëca invetiati moralitatea, intieptiunea, blandeti'a si cucernici'a.

Intr'adeveru aceste insusiri se ceru dela preotu! — Cristosu, marele invetiatoriu alu omenimei, aratandu nãntea popöreloru invetiaturile lui minunate, a disu catra Apostoli „*pilda am datu vöue, cã precum eu am facutu vöue, si voi se faceti.*“ (Ioanu XIII, 15.)

Porunc'a acest'a ca adeca: sê se luminedie popörela dela Cristosu a primitu Apostoli; èr dela Apostoli preotii ca urmatorii acelor'a. Asiadara preotulu ca intru adeveru sê se pöta numi: „*sarea pamentului*“ trebue se i urmarësca, si inca cu poterea . . . ; cãci dice Apostolulu Pavelu: „*nu este in cuventu imperati'a lui Dumnedieu, ci intru potere.*“ (I. Corinteni IV. 20.)

Poterea cea ce se intielege aci — este aceea potere, carea s'a cerutu dela Apostoli, in timpurile cele vechi a crestinismului. Cine se mai indoiesce cã poterea aceea nu se cere si astadi dela preotimea nöstra? Candu indiferentismulu religionariu a inceputu a-si luã dimensiuni amerintiatörie, cuvintele evanghelice trebuiescu vestite cu mai mare focu si ele vor triumfã! cãci „*Pana ce va trece ceriulu si pamentulu, o iota, sêu circa nu va trece din lege, pana ce tôte se voru face.*“ (Mateiu V. 18.)

Se mai cere inca acest'a potere in preotimea nöstra si din acelu punctu de vedere, cãci astadi trebile bisericiei romane a luatu unu sboru mai mare, au pornitu pe calea progresului adeveratu.

Facia de aceste, se pretinde dara, ca se stee numai atari preoti in fruntea trebiloru, cari sunt in stare a aratã pe fia care di: *semne de viëtia, abnegatiune, virtute si diligintia.* —

In viëtia cunöscemu ömeni, cari si-vindu celu mai scumpu tesauru: omeni'a, pentru interese marsiave; togma asia se afla cãte unulu si intre crestini, care uitandu-se de sine si de Dumnedieu nu o data ratacesce, ca oi'a dintr'o strunga intr'alt'a, si-vinde si parascesce religiunea stravechia, in carea au traitu si moritu mosii si stramosii lui. De aceea si dice Apostolulu, „*luati aminte de tota turm'a!*“

Asiadara oi'a din strunga, nu va rataci dëca pastoriulu va priveghiã neincetatu.

Acolo, unde sunt incuibate relele: indiferentismulu religionariu, necredinti'a, desmoralisatiunea, proselitismulu, si altele, — se potu imputã numai negrigirei preotului respectivu. —

Mi-este bine cunoscuta si aceea impregiurare cã astad se afla multi profeti mintiunosi viriti intre crestinii cei buni. La acest'a numai atãta dicu: ca lupii, numai acolo bantuiescu si facu prada in turma, unde pastoriulu döme. . . .

Chiar pentru-cã sciu si cunoscuse asemene giurstari pe cãtu de triste pe atãtu si de condamnabile, — eu mi-voiu dã tota trud'a, se le delaturu si se implinescu cu scumpatate porunc'a Apostolului, ce suna: „*luati aminte de tota turma!*“ Me voiu nesuã ca s'o aratu pre ea, precum se cade mie a grãi (Coloseni IV. 4) Si apoi voiu eschiamã cu psalmistulu Davidu „*nu me voiu teme de mie de popöre, cari impregiuru me voru impresorã!*“

I. A! Nu voiu incetã dara a satisface dorintieloru vöstre juste cari din timpu in timpu voru cere: *svatulu si ajutoriulu meu parintescu;* ma pentru voi si binele vostru voiu merge si mai de parte, si anume: *nu me voiu rusinã, se fãu stenca, unde se va cere, ca se stau . . . Nu me voiu teme ca se fãu erou — in lupta . . . Nu voiu lipsi cu lëcuhu, dela dorere . . . Nu cu inim'a, dela insufletire . . . Nu cu dulceti'a, dela mangaiere . . .*

Eca programulu pe lenga care se va inverti cugetulu meu diu'a-nöptea. — Si ca se-lu potu implini cu tóta scumpatatea si consciositatea, voiu rogã ne'ncetatu pre Parintele luminiloru dicendu intru mine: „*Seversiesce pasii mei intru carerile tale, ca se nu se clätësca pasii mei.*“ (Ps. Davidu.)

Deci ve salutu I. A! din inima! Èr acuma candu mi tiesu firulu vietii, catra viëtia vöstra, in giurulu vostru, — ve rogu ca se me primiti numai cu acea iubire si alipire, cu care me apropiu catra voi. Aminu.

Iosifu I. Ardelënu.

### Transpunerea fondurilor scolari,

comune Dieceselorü rom. gr. or. din Aradu si Curãansebiu, la Epitropi'a din Aradu.

Am amintitu le rondulu nostru, cumã in cele döne, resp. trei dile d'antãiu ale lunei lui Maiu, completandu-se realminte operatiunea de impartirea fondurilor scolari pana aci in comuna cu ierarchi'a serbësca, sub conducerea guvernului magiaru administrate, — partea romana s'a transportatu la Aradu unde in diu'a de 4 Maiu s'a depus in manele Epitropiei provisorie romane, administratörie, resemnandu-se banii si oblegatiunile si actele — formalminte si specialminte, èr — o lada mare cu contractele despre 10 percentualitatea comunelorü, si cu unele altele documente, resemnandu-se numai in totalu, pana la alegerea unui contabilu si a notariului speciale, cari sê primësca acea gramada de valori si acte, bucatã de bucatã.

Presentandu-ni-se acum unu documentu oficiale, adeca Consemnarea speciale a valorilorü si adeverinti'a despre primirea acelorã din partea Epitropiei, — ni tienemu de detorintia a estrage din acestu documentu autenticu datele si cifrele speciali pozitive si a le comunicã in colönele föii nöstre spre deplina informare a onoratului publicu.

I. In numerariu s'au predatu si respective s'au primitu:

1. Fondulu pentru edific. preparandialu din Aradu, cu 5464 fl. 26 cr. v. a.
2. Restulu cassei dela dec. 1872 si cu interesele pana la 1. Maiu a. c. cu 902 fl. 36 cr.
3. Restulu cassei dupa manipulatiunea delegationale dela 13 Dec. 1872 pana la 1. Maiu 1874, 1458 fl. 41 cr.
4. Partea dintr'o oblegatiune camerale vechia, nenschimbabile si deci resemnata partii serbesci — 12 fl.

Impreuna in bani gat'a: 7,837 fl. 3 cr. v. a. —

II. In obligatiuni de statu, cu 5%:

14. bucati de cãte 1000 fl. si 8 de cãte 100 fl.

Impreuna in valöre nominale de — 14,800 fl.

III. In obligatiuni private, ipotecari, cu 6%.

93 bucati, cu actele de intabulatiune, in sume dela 105 fl. v. a. pana la 5000 fl. in totalu valöre reale de — 54,146 fl. v.

(NB! Obligatiunile dubie, sêu cari se afla in procesu, dupa invoietiã s'au incredintiatu partii serbe pentru incasare, pe langa continu'a controla a nöstra, avendu la fiecare incasare a urmã impartirea in döne a sumelorü incassate.)

VI. In obligatiuni de restanti'a 10 percentuale, capitalisate:



27 bucati, dela 27 comune, in suma totala de 3461 fl. 10 cr. v. a.

In sum'a sumeloru deci s'a predatu, respectivminte primitu — in numerariu, obligatiuni de statu, obligatiuni private ipotecari si obligatiuni comunale: 80,286 fl. 13 cr. v. a.

Despre sumele ce stau in procesu si despre valoarea ce reprezenta contractele asupra actei 10 percentuali, pre cum despre restantiele de multi ani nesolvite dupa aceste contracte, se va face aretare speciale dupa specialea predare a acelu.

„Albina.“

### \* Aradu, 15 Maiu 1874.

In Nr. 24 a „Luminei“ din a. c. publicandu-se siedintiele sinodali, sub Nr. prot. 151 punctu 3 se pomenesce intre fondatiuni o mōra in comun'a Sebesiu. Pōte cā raportulu deslucisce lucrulu mai bine, inse judecandu dupa estrasulu publicatu, are defecte; deci interesulu bisericeii m'a indemnatu unele giurstarti atingetōrie de mōra, precum mie mi-sunt cunoscute, ale aduce la cunoscinti'a celoru chiepati sēu interesati.

In anulu, dēca mi-aducur bine aminte 186 $\frac{1}{2}$  ca fisculu Consistorialu avisatu a cascigā informatiuni, si a raportā despre mōra, — ca informatiunea se-mi fia cu atātu mai esacta, fora speranti'a rebonificarei speseloru am mersu la faci'a loculu asociatu de protopopulu atunci in Buteni G. Popescu, dara nu am aflatu nici una urma, nici una litera atingetōria de mōra, numai cātiva locuitori de virsta midilocia si mai bețrāni, dupa traditiune asia au povestitu, cā: candu Sebesiulu erā comūna slaba, stramosii loru au facutu biserica de lemnū, apoi fiendu cā lemnulu putrediesce, se voru cere spese nōue, spre conservarea bisericeii, — avendu vale libera, au facutu o mōra, acareia venitu a fostu mēnitu bisericeii, dara acuma  $\frac{1}{2}$  venitu trage bisericeia reformata.

Dupace a venitu famili'a Conte Kōngszeg, pe mereu au inceputu a pune tacsu pentru mōra, de s'au nascutu plansori, dara mor'a totusi a remasu bisericeii.

La intrebarea: cum a venitu bisericeia reformata la  $\frac{1}{2}$  venitu din mōra? au respunsu, cā cu timpulu mai tardiu asiediandu-se aici Ungurii, aveau lipsa de biserica, asia a rogatu pe mai marii comunei se li dee ajutoriu, cāci si ei ar fi datu, candu s'a facutu bisericeia as' a nōua, deci atunci a capetatu  $\frac{1}{2}$  venitu si asia a remasu pana adi.

Socotindu, ca dōra reformatii mai descepti si-ar fi cascigatu ceva documinte atingetōrie de mōra am mersu la preotulu atunci Tōmka, care a avutu bunetate delocu a tramite dupa curatoru, si ne-a aretatu unele scrisori, din care am cunoscutu, cā plansorea mai susu pomenita s'ā tractatu in scaunulu domnescu unde domnulu pamentescu a dechiaratu, cā lasa mōra bisericeii, dara-si tiene dreptulu a rescumperā mōra cu 10,000 fl. candu va avea lipsa.

Din scrisorile aceste cāte am socotitu mai de folosu, decopiate spre pastrare le-am predatu cetitorulu si mi-se pare preotulu Tomuti'a: pe scurtu am raportatu si Consistoriulu.

Trecandu dominiulu in posesiunea Cont. Waldstein, acēst'a au facutu apaductu, la care a trasu ap'a dela mōra bisericeii asia, cātu acum'a demulțteori nu are apa, totusi aduce insemnatu folosu (mi-se pare 800 fl.), deci ar meritā ca cineva cu pucinu sacrificiu de ostendēla, si pōte dōra si de spese, in archivulu domnescu din procesulu comunei, sēu a fisculu asistentu, contra domniei, cam pe la anul 1820 purtatu, se cascige datele necesarie deunde dōra se va potea deduce si validitatea usulu bisericeii reformate.

Totu atunci cu ocasiunea acēst'a, dēca nu me insiēla memori'a, din A. Deseō am intielesu, cā comun'a Lugadiu a avutu sesiune parochiala, dara candu s'a regulatu satulu; preotulu de atunci, de nume nu-mi aducur amine, pamentulu preotiescu l'a scrisu pe numele fiulu seu.

In privinti'a ast'a in archivulu comitatulu nu am aflatu urma, dar din procesulu regulatoriu in archivulu familieii Bitto dōra s'ar aflā ceva urm'a pōte dora si ceva documentu validu.

I. Arcosi.

## VARIETATI.

+ Dlu advocatu Ioanu P. Desseanu este alesu de deputatu dietale in cerculu Radna, cottulu Aradu. Firmitatea caracterulu si tienut'a politica a deputatulu nostru, sunt binecunoscute din trecutul lui, si avemu convictiunea cā in lupt'a ce-lu astēpta, va fi condusu pururea de interesele nationali si bisericesci!

\* \* \* Drumulu de feru intre oceanulu Pacificu si valea Amazonulu. — Una din cele mai admirabile intreprinderi ce au incercatu vreo data ōmenii este drumulu de feru ce va pune in comunicatiune oceanulu Pacificu cu valea Amazonulu. (America de sudu.) Secolulu alu 19-a este plinu, mai multu decātu tōte secolele ce l'au precedatu dela caderea imperiulu romanu, de aplicatiuni miraculōse a sciintiei mecanice; dar nici una n'a pututu presentā obstacole atātu de grosnice ca acele ce au de infruntatu constructorii acestui dramu de feru. Spre a dā o idea de difficultatile naturale si mecanice ce a trebuitu si vor mai trebui, invinse spre a duce la capetu intreprinderea, ajunge a spune cā sunt 30 poduri si 35 tuneluri, representandu o lungime de 18,000 picioare, din cari 3,000 pentru podurile dintr'aceasi localitate; si, spre a se face calea, au fostu stramutate din locu mai multu de 100 miliōne picioare cubice de pamentu si stanci. Lucrarea inceputa in 1870, a constatu deja 33 miliōne de dolari si va costā inea mai multu pana la 1876, epoc'a candu va fi terminatu. Cea mai insemnata din lucrarile de arta va fi marele viaductu, celu mai inaltu din lume, care va fi lungu de 580 picioare de susu pana la centru. Inaltimile respective a stalpiloru celu sustieniu sunt de 156, 183 si 253 picioare. De la 8 la 12 mii de muncitori lucrēza di si nopte la acēsta cale.

## Concursu

2

Pentru parochi'a vacanta *Carpinetu* protopresbiteratulu Beiusiului; — emolumintele sunt:

- a.) Pamentu parochialu de 30. cubule semanatura din care  $\frac{1}{3}$  e cantoralu.
- b.) Stōlele indatinatē si cuartiru liberu; numerulu case-loru 100.

Recurentii sunt poffiti a -si tramite recursurile sale instruite dupa dispusetiunile stat. org. la subscrisulu administratoru protopopescu in Beiusiu (Belényes) pana la 7. Iuniu candu se va tie-ne si alegerea.

Beiusiu la 8. maiu 1874.

Din incredintiarea comitatulu parochialu Vasiliu Papp adm. protop. al Beiusiulu.

## Prelungire de Concursu

3

pentru postululu vacante docentalu din comun'a Iancahidu pana in 2 Iuniu vechiu a. c. candu si alegerea se va tienē sub condiciunile publicate in fōi'a bis. Lumin'a Nr 21, 22 si 23 din a. c. fiinduca la terminulu espiratu nici unu recurinte n'au recuratu. Iancahidu 2 Maiu 1874 v.

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu inspectorulu cerc. de scōle Ioanu Popovicu parochu

## Concursu.

2

In urm'a decisiunei Consistoriali dto. 25 Ianuariu a. c. nrulu 568. pl. a devenitu vacante protopresbiteratulu *Beiusiulu*: deci pentru deplinirea postulu amintitu se escrie concursu. Dotatiunea e urmatōri'a.

1. Competinti'a protopopēsa dela 50 parochie a 2 fl. 10 cr.; in sum'a 105 fl.
2. Conventiunea protopopēsa dela fiesce-care comuna, usata in tractulu acēst'a, pe anu la 300 fl.
3. Tacs'a pentru licentie de cununia dela fiesce-care trei fl.
4. Salariulu parochieii protopopēsi din locu, in suma 200 fl.
5. Cortelu liberu cu o gradina de legume si stol'a indatinata dela 70 de numere.

Recurentii au a produce testimoniu, cā au absolvatu celu pucinu 8 clase gimnasiali cu succesu bunu si deodata cā sunt bine meritati pe terenulu bisericescu si scolasticu.

Recursurile adresate comitatulu protopopescu alu Beiusiulu, au a se tramite la comisariulu consistorialu *Simeonu Bica*, protopresbiterulu Oradei-mari, la *Oradea-mare*, pana in 6 Iuniu a. c. st. v. ēra alegerea va fi in locu, in 9 Iuniu a. c. st. v. —

Datu, in *Beiusiu*, in 2. Maiu a. c. st. v. 1874.

Comitetulu protopresbiteralu.

In contielegere cu dlu. *Simeonu Bica*, protopresbiterulu Oradei-mari, comisariu consistorialu.